

ХАОТИЧНИ ПОРЕДАК СВЕТА

Због брзине којом живимо, због згушњавања и времена и простора, због силног технолошког напретка, говори о међународним односима данас исто је као сликати брзи воз у кретању. Ово је време пометње, али ако студијама безбедности успемо да препознамо основне тенденције, већ смо много урадили.

Професор Драган Р. Симић истиче да је реализација пројекта америчких студија остварење његовог сна још са почетка ба-вљења науком. Сматра да је то скроман допринос бољем разумевању два народа и две земље које везује стогодишња сарадња и укључивању наше академске заједнице у магистралне научне токове међународних односа.

То је и његова лична победа у настојању да дода бар камичак мозаику разумевања света коме одувек припадамо.

■ Професоре Симићу, зашто студије САД?

– Центар за студије САД основан је с циљем да нашим грађанима, пре свега младима, приближи знања о тој великој земљи, да боље схватимо америчко друштво, његову историју, политички и правни систем, односно да бисмо бољим познавањем Америке успешније остваривали наше интересе. Ми смо народ који је са САД, од успостављања дипломатских односа 1882. године, више од сто година одржавао плодну сарадњу, пријатељство и имао два ратна савезништва. Време Милошевићеве владавине јесте инцидентни период, који врхуни интервенцијом НАТОа 1999. године и треба све учинити да се то превазиђе и да се нађу начини, што се већ и чини, да са САД сарађујемо на стари начин и у нашем националном интересу. При том треба да будемо реалнији у сагледавању нашег места и значаја у поређењу са интересима народа око нас, али и великих сила. Једноставно, такав је свет у коме живимо, а ми често показујемо несналажење у том смислу.

■ Како процењујете спремност да се иде у том правцу?

– Спремност да идемо у том правцу постоји у претежном делу нашег друштва. То су, уосталом, и наша званична политичка опредељења и ја сам оптимиста када је реч о нашем приступању евроатлантским интеграцијама. Уверен сам да је то добар пут, а тешко да другог и има. Поједина решења ћемо, свакако, прилагодити потребама и особеностима наше земље, али ми смо део европске безбедносне заједнице и треба и формално да то потврдимо. Поруке које долазе извана су повољне: у нашем систему безбедности препознаје се достатан, озбиљан партнер са којим се разговара.

■ *Једно горко искуство је иза нас и оно оставља недоумице када је реч о односима са САД?*

– Ми смо суочени са једним тешким и сложеним ратним наслеђем. У међувремену смо осиромашили, имамо много нерешених проблема... То нас оптерећује сада али ће, нажалост, решења тражити време... Још деведесетих година тврдио сам да је један од главних разлога наших неспоразума са САД недовољно познавање те земље. Мој одговор онима који у Америци а приори виде нашег непријатеља, јесте да ту земљу треба прво добро проучити да би се заузео став према њој. Мислим да Америка данас води пријатељску политику према нашој земљи: штавише, сматрам да су за нас, после Србије и Црне Горе, најважнија земља на свету управо САД.

■ *Отуда и идеја о америчким студијама?*

– Стицајем околности 2003. године био сам почаствован да будем Фулбрајтов стипендиста на Програму о америчкој спољној и безбедносној политици на Универзитету Јужна Каролина. Идеја да оснујем овај центар на нашем факултету тамо се и родила. Подржале су је моје колеге амерички професори, пријатељи у Стејт департменту. Захваљујући сарадњи Факултета политичких наука са Амбасадом САД и њеној донацији, уређен је Центар за студије САД, а отворио га је амбасадор Мајкл Полт, 27. септембра 2004. године. У Центру се изучавају америчка историја, политички и привредни систем, правна традиција и правни систем, спољна и безбедносна политика, америчке вредности и популарна култура, историја српско-америчких односа... То су дисциплине које сам преузео из програма америчких студија у САД, али и из појединих европских држава. Наиме, неке од тих држава, на пример Норвешка, од које сам такође преузео одређена искуства, развијају већ 40 година британско-америчке студије.

■ *Ко су полазници?*

– У првој генерацији имамо 34 студента. То су млади људи који долазе углавном из Министарства одбране и Министарства спољних послова, појединих института, али и са ФПН-а. Сви они желе да повећају своје знање из области американистике. То су специјалистичке последипломске студије, које ћемо развити до магистарских, а у наредној фази, вероватно, имаћемо их на свим нивоима, од основних до докторских. Наглашавам да су то прве студије овакве врсте у југоисточној Европи.

Захваљујући помоћи америчке амбасаде, Центар је уређен веома функционално и технички је добро опремљен. Стижу нам, такође, најновија литература и часописи. Контактима су такоређи свакодневни, размењујемо професоре и студенте, одлазимо на међународне конференције, на усавршавања, користимо америчке библиотеке...

■ *Како оцењујете почетак?*

– Само прошле године овде смо имали 27 америчких професора, који су предавали нашим студентима захваљујући поменутој љубазности Амбасаде САД. На овом факултету гост је била и највиша војна делегација још од 1951. године. Ондашњу је предводио генерал Колинс, шеф Здруженог генералштаба Америчке армије, а примио их је Коча Поповић, а ову делегацију Пентагона предводио је вицеадмирал Доналд Лорен и у нашем Центру била је 12. јануара 2005. године.

Са својим студентима

Хоћу да кажем да ове студије немају само образовну функцију, него и ширу друштвену и политичку. Ми не можемо и не желимо да побегнемо од те политичке функције, а ово је мост наше сарадње са САД, успостављен посредством образовања.

■ *С обзиром на полазнике и програм и план рада, сектор безбедности је наша добра спона са светом?*

– Наша политичка елита оправдано сматра да реформа сектора безбедности претходи реформи свих осталих делова друштва. Уколико се она ваљано не изведе, неће нам бити успешне ни друге реформе. Реформа сектора безбедности води нас у Партнерство за мир, касније у НАТО и ЕУ. На тај би начин били крунисани напори у јачању поверења и сарадње са суседним и другим земљама које наша држава истрајно предузима последњих година.

Кад је реч о реформи сектора безбедности, наши најјачи адyti у преговорима са светом јесу висок професионализам и искуство наших људи из система безбедности, али и наш и даље изванредно значајан положај у региону, где имамо услове да будемо лидер и гарант стабилности читавог подручја.

У укупном напору видим веома важну улогу за нашу војну дипломатију. Примера ради, у приступању Програму Партнерство за мир и НАТОу она треба да предњачи, односно претходи другим спољнополитичким потезима државе. Сликовито козано, војна дипломатија треба да иде "за раме" испред. Она је ударна игла укупне државне дипломатије и нашег спољнополитичког наступа. У нашем случају безбедносна сарадња претходи политичкој, економској и културној сарадњи...

■ *Откуда толика актуелност управо безбедносних питања?*

– Редифиниција концепта безбедности започиње још седамдесетих година. На врхунцу трке у наоружавању схватило се да се безбедност не може тражити само у јачању властите снаге него и у сарадњи. Даље, усложнила се структура међународног система, и то у два правца. Најпре, повећао се број субјеката, тако да сада имамо 210 суверених држава, од којих је више од 190 у Уједињеним нацијама... Истовремено, основано говоримо о десетинама хиљада нових субјеката на позорници међународног живота. Основна, државна структура, нападнута је деловањем одоздо, појединачно, невладиног сектора, цивилног друштва, где многе ингеренције прелазе на нове ентитете, субјекте и чиниоце кад је реч о подржавним актерима. Али је нападнута и одозго, од међународних владиних и невладиних, затим транснационалних организација.

Ипак, треба истаћи да државе и даље имају кључне ингеренције достизања, чувања и унапређења безбедности у својим рукама.

■ *Које кључне промене утичу на безбедност?*

– За редефиницију концепта безбедности важне су деведесете године, кад је на сцени био готово дитирамбски занос о томе како су међудржавни ратови прошлост, те да војна моћ уступа место другим чиниоцима државне моћи, као што је економска, културна... Ратове између држава сменили су у том раздобљу унутрашњи сукоби узроковани етнонационалним, верским и неким другим разлозима. Говорило се, касније, и о асиметричним сукобима као сукобима између држава и "мрежа" недржаволиких ентитета... Усамљена су била тада супротна мишљења, према којима крај хладног рата не значи и крај традиционалних облика сукобљавања, те да ће војна моћ и даље остати пресудан, односно најважнији састојак државне моћи.

У таквим условима одиграла се и редефиниција стратешког концепта НАТОа. На Римском самиту 1991. године, у новом стратешком концепту оперише се са три нова правца ангажовања – мировним операцијама, управљањем кризама и хуманитарним интервенцијама.

Терористички напади на Њујорк и Вашингтон 2001. године, међутим, поново указују да неке опасности нису нестале, да се појављују нове, али да су у супротстављању томе државе и даље најопремљеније потребним инструментима и знањима. Улога тзв. тврде моћи у очувању и унапређењу безбедности поново јача.

■ *У међузависном свету и безбедност је све више недељива?*

– Још је седамдестих година, имајући у виду тадашње глобалне изазове и претње, Ричард Фолк говорио да смо сви посада истог чамца. Данас, особито после терористичких напада на САД, сви смо могуће жртве таквих безбедносних угрожавања, од тероризма, еколошких и других катастрофалних сценарија, које у овом тренутку не можемо тачно ни да предвидимо. Инвентар могућих безбедносних изазова и претњи никад није сасвим потпун, а неочекиваност је кључна одлика процеса који се одигравају. Отуда, без тесне међународне безбедносне сарадње немогуће је очувати безбедност и властитог народа, своје политичке заједнице и безбедност сваког појединца, која мора увек да буде извор и утока сваког мишљења безбедности: ако, наиме, појединац није безбедан, онда није ни систем!

■ *И како изгледа та листа претњи?*

– Не постоји сагласност међу теоретичарима када је у питању листа и редослед ризика и претњи. Ипак, према већини, на првом месту је глобални тероризам, затим ширење оружја за масовно уништавање, па опасност да нека од "неуспелих" или "лупешких" држава ураде нешто, после чега би међународна заједница морала да реагује силом. Изазови и претње су, дакле, многобројни, познати и још непознати.

Даље, и становништво је безбедносних изазова, тј. његов неконтролисани и неравномеран раст, потом, још и више јаз између острваца богатих и океана сиромашних, што је све заједно у самој подлози других безбедносних изазова и претњи. Ту су еколошке претње, загађивање водотокова, земљишта, ваздуха, осамтења озонског омотача... Реч је, заправо, о угрожавању самог живота на Земљи. Данас све већи број теоретичара, а ја сам склон да се сложим са њима, везују људску безбедност за људски опстанак.

■ *Какав је утицај религија?*

Професор др Драган Р. Симић (1961, Медвеђа) оснивач је Центра за студије САД на Факултету политичких наука у Београду, шеф Последимпломских америчких студија, предаје *Међународне односе* и *Савремену америчку спољну и безбедносну политику* на основним студијама, а на Студијама безбедности предаје *Савремене теорије безбедности*.

Аутор је три књиге, *Позитиван мир – схватања Јохана Галтунга* (1993), *Поредак света* (1999) и *Наука о безбедности* (2002), те неколико десетина научних и стручних радова.

– Верујем да су све религије, особито оне велике светске, будизам, ислам и хришћанство, у основи мирољубиве. Радикализми су, скоро увек, последица погрешних тумачења. И у самом исламу огроман број припадника те вероисповести је мирољубив. Премда је истина да је ислам у протеклих неколико деценија исцртавао, како то каже Хантингтон, "крваве границе", огроман део припадника те вероисповести је мирољубив. Том питању никако не треба приступати црно-бело, дакле, да је свет ислама склон насиљу и изазивању ратова.

Објављивањем карикатура пророка Мухамеда у Данској је направљена катастрофална грешка и потпуно непотребно нанета увреда верницима те религије. Али сам против и екстремних реакција у исламском свету, које су однеле људске животе. Мора се бити веома обазрив, јер глобализовани свет у коме живимо захтева највиши степен толеранције и уважавања различитости.

■ *Како се чини да би могао изгледати будући распоред моћи у свету?*

– Кад је реч о распореду моћи и структури међународног и глобалног система, његов "изглед" одређиће одмеравање снага на простору који више није у Европи, нити у Каспијском басену, него у источној Азији. Тамо се надгорњавају, али срећом и сарађују, Кина, САД, Јапан, Јужна Кореја, Руска Федерација, те Индија на југу континента.

Европа је у том смислу изгубила своје првенство. На Старом континенту се више не усмеравају кључни светски токови. То не значи да Европи не прете изазови, ризици и претње: на пример, етнички и национални, чак и верски сукоби, насиље широког обима услед социјалних напетости, еколошки проблеми. Једна важна напомена: неки наши аналитичари олако отписују могућност међудржавних сукоба у 21. веку, код нас у региону нарочито. Али ту опасност никако не треба превидети.

Да завршимо овај разговор сјајном опаском Валаса Тајса: *због својеврсног ковитлања догађајне праšине, али и због згушњавања времена и простора услед силовитог технолошког напретка, данас говорити о међународним односима наличи на сликање брзог воза у кретању*. Немогуће је без одређене временске удаљености извршити ваљану процену онога што се догодило и што се догађа, поуздано одредити карактер процеса. Ово је време пометње и глобалног метежа. Ипак, ако студијама безбедности успемо да препознамо основне тенденције, већ смо много урадили. ■

Раденко МУТАВЦИЋ